

Глобальні тренди розвитку шерінгової економіки в контексті соціалізації

АНОТАЦІЯ. У статті проаналізовано глобальні тренди розвитку шерінгової економіки в контексті соціалізації. Авторами з'ясовано, що глобальні тренди інформатизації, інтелектуалізації, інновацізації та діджиталізації достатньо взаємопов'язані та взаємообумовлені між собою. Цифрова глобалізація спричиняє соціокультурні перетворення, зміни в суспільстві свідомості і появу нових моделей споживання. Визначено, що соціальна економіка покликана задовольнити соціальні потреби, а також допомогти реалізувати індивідуальний потенціал кожної людини. За результатами дослідження виявлено, що економіка спільного використання підвищує ефективність сталого розвитку глобальних трендів соціалізації. З'ясовано глобальні передумови розвитку шерінгової економіки, за якими бізнес-організація створює ланцюгові мережі, що досить якісно трансформують увесь виробничий процес у рамках глобальної економіки нового типу. Виникають нові можливості отримання економічних чи технологічних переваг у міжнародному бізнесі, які базуються на принципах міжкрайових ділових операцій, зокрема – продаж даного товару в іншій країні, або налагодження фірмою однієї країни виробництва в іншій країні, або спільного надання послуг фірмами двох країн – третій тощо. У статті представлено глобальні тренди розвитку шерінгової економіки у контексті соціалізації. Також знайшли відображення чотири компоненти виміру шерінгової економіки. Поданий індекс шерінгу за версією Consumer Choice Centre відобразив сучасні можливості та тенденції економіки спільного використання. Проведений аналіз кількості користувачів шерінгової економіки продемонстрував, що вплив економічної та екологічної криз став причиною до стрімкого розвитку шерінгової складової глобальної економіки: шерінг-сервіси допомагають економити, а суспільство все більше усвідомило важливість зниження рівня споживання. За авторською думкою зазначено, що зростаюча економіка платформ формує новий глобальний бізнес-ландшафт і впливає на життя всього світового суспільства, сприяє розвитку нової форми організації підприємницької діяльності, в якій ключова роль належить ТНК. Комплексно проаналізовано бізнес-моделі шерінгової економіки з урахуванням тенденцій розвитку соціалізаційних процесів. Виявлено певний взаємозв'язок між економікою спільного використання та сталим розвитком, що потребує подальшого дослідження. Зроблено наголос на важливості соціальної відповідальності бізнес-структур у цьому напрямі. Запропоновано напрями і заходи посилення значення та рівня використання шерінгу в глобальній економіці з урахуванням важливості його соціальної компоненти.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: глобалізація, шерінгова економіка, соціальна економіка, глобальні тренди, транснаціоналізація, регіоналізація, діджиталізація, соціалізація, соціальна відповідальність, бізнес-моделі, цифрова економіка, цифрова трансформація.

¹ **Панченко Євген Григорович** – доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародного менеджменту Київського національного університету імені Вадима Гетьмана. Сфера наукових інтересів: міжнародний менеджмент, європейський бізнес, інноваційний менеджмент. Електронна адреса: panchenko@kneu.edu.ua ORCID: 0000-0002-8650-8029

² **Самойленко Алла Олександрівна** – кандидат економічних наук, докторант кафедри міжнародного менеджменту Київського національного університету імені Вадима Гетьмана. Сфера наукових інтересів: інтелектуалізація міжнародного бізнесу, глобальна мережевізація економіки, цифрова трансформація міжнародної економіки. Електронна адреса: samoilenko.alla.o@gmail.com ORCID: 0000-0001-9696-985X

Вступ

Цифрові трансформації в активних умовах глобалізації справляють вагомий вплив на економіку шерінга, в якій працюють відразу два фактори – поліпшення якості комунікацій і збільшення кількості цифрових параметрів і можливостей. Нова модель цифрового суспільства вже може володіти певним набором якостей, компетенцій і ресурсів. В умовах цифрової трансформації формується певний рівень цифрової готовності країн до економіки спільного використання, що також впливає на дієвість застосування моделі шерінгової економіки. Розвиток бізнесу в нових умовах глобальних викликів потребує адекватного мислення та постійного реагування, враховуючи його значимість у контексті соціальної відповідальності. Актуальність проведення дослідження глобальних можливостей шерінгової економіки також ще пов'язана із тим, що її базис побудований на спільному використанні матеріальних і людських ресурсів, що впливає на формування міжнародних бізнес-моделей і створює нові можливості для споживачів і підприємств.

Дослідженню загальних аспектів цифрової трансформації та базису шерінгової економіки присвячено праці В. М. Кукса³, К. М. Краус⁴, В. О. Парсенюк, О. В. Пащенко⁵, Н. М. Рябець⁶. У своїх дослідженнях ці автори вивчили сутність та ефекти від шерінгової економіки, висвітили проблеми регулювання шерінгової економіки, зокрема, проблему оподаткування, розподілу відповідальності між учасниками шерінгу.

Феномен економіки спільного використання також вивчали науковці Е. Лясковська, Т. Худякова⁷, які запропонували авторську версію моделювання та кореляції шерінгових можливостей в умовах глобальної економіки. Трендам соціалізації глобальної економіки присвячені наукові праці Н. В. Стукало, А. О. Сімахової⁸, В. М. Геєць⁹, які приділили багато уваги питанням соціального розвитку. Поза увагою авторів залишилися питання перспектив реалізації базису шерінгу та його поєднання з процесами соціалізації, що потребує подальшого наукового пошуку в умовах нової віртуальної реальності та цифрової трансформації.

³ Кукса, В.М. Економіка спільного споживання – нова система цінностей і довіри. *Фінансовий простір*. 2018. № 2 (30). С. 71–77.

⁴ Краус К.М. Шерінгова економіка: цифрова трансформація підприємництва на шляху до індустрії 4.0. *Ефективна економіка*. 2021. №8. http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/8_2021/75.pdf

⁵ Парсенюк В.О., Пащенко О.В. Сучасні тенденції та перспективи розвитку шерінгової економіки. *Молодий вчений*. 2020. № 11 (87) листопад. С. 186–192.

⁶ Рябець Н.М., Тимків І.В. Шерінг-економіка: концептуальні засади та сучасні тенденції розвитку в глобальній економічній системі. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 6(23). С. 25–30. http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/6_23_ukr/7.pdf

⁷ Lyaskovskaya, E.; Khudyakova, T. Sharing Economy: For or against Sustainable Development. *Sustainability* 2021. №13. <https://doi.org/10.3390/su131911056>

⁸ Стукало Н., Сімахова А. Глобальні тренди розвитку соціальної економіки. *Міжнародна економічна політика*. 2021. № 1 (34). С. 7–22.

⁹ Геєць В.М. Соціалізація, соціальні інновації та соціальна взаємодія бізнесу й держави. *Український соціум*, 2020, № 3 (74). С. 9–23. https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/9_23_No-374_2020_ukr.pdf

Метою статті є дослідження ознак глобальних трендів розвитку шерінгової економіки у контексті можливостей і подальших перспектив соціалізації в глобальних умовах.

Сучасна платформа шерінгової економіки

Економіка спільного споживання створила підґрунтя для заміни традиційних способів донесення інформації до клієнта порівняно за допомогою шерінгу. Шерінгова економіка створює можливості для взаємозв'язку між фізичною і віртуальною сферами життя¹⁰.

У наукових поглядах В. Кукса¹¹ виявляється, що шерінгові відносини будуються на довірі, що дозволяє взяти на себе добрі наміри інших, щоб відповідати певним очікуванням (відгуки, огляди, оцінки), виключаючи частково форму ризику. Також В. Кукса зазначає, що будь-яка шерінгова платформа ґрунтується на основних ключових позиціях: довірі, спільному споживанні, попиті на вимогу (рівний – рівному), які стають базисом для створення бізнесу спільної участі (табл. 1).

Таблиця 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ШЕРІНГОВОЇ ЕКОНОМІКИ

№ з/п	Базис концепції	Засади розвитку та реалізації
1	Економія ресурсів, часу, активів	В умовах світової економічної кризи визначилися пріоритети в споживанні
2	Вигода у визначенні підходів	Екологічні проблеми та ресурсні обмеження впливають на економічні процеси та повсякденну життєдіяльність
3	Використання комунікаційних технологій	Комунікації виступають ключовим драйвером шерінгової економіки, що прямо впливає і на популярність шерінгу (доступність мобільного зв'язку та Інтернету, гаджетів, розвиток новітніх сервісів)
4	Довіра, яка створює соціальний ефект в шерінговій економіці	Через збільшення загального рівня довіри у суспільстві загальна ж ідеологія шерінгової економіки реалізується на засадах принципу «win-win», коли від взаємодії вииграють обидві сторони. Також важливим базисом є репутація
5	Раціональне споживання дорівнює оптимальне користування	Рівність усіх учасників соціальних мереж, розширення кругозору й обміну досвідом створює міцні клієнтські відносини

Джерело: Складено за даними¹².

¹⁰ Кукса, В.М. Економіка спільного споживання – нова система цінностей і довіри. Фінансовий простір. 2018. № 2 (30), С. 71–77.

¹¹ Ibid.

¹² Краус К.М. Шерінгова економіка: цифрова трансформація підприємництва на шляху до індустрії 4.0. Ефективна економіка. 2021. №8. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2021/75.pdf

Функціонування шерінгової економіки передбачає вільну комунікацію користувачів в одноранговій мережі один з одним, в якій платформа виступає лише ланкою зв'язку. В умовах таких взаємовідносин відбувається зниження ризиків і невизначеності щодо економічних транзакцій із більш незнайомими контрагентами, оскільки формується певний рівень довіри до діяльності сервісів шерінгу. Тому можна сказати, що шерінгова економіка надає безліч переваг через свої функціональні особливості й стимулює споживачів усе більше звертатися до шерінгових сервісів¹³.

Глобальна пріоритетність розвитку економіки спільного споживання зводиться до таких ключових характеристик¹⁴:

- надлишковий ефект – це можливість власника активів, готових товарів надати їх у тимчасове користування;
- цифрові можливості (інтернет-платформи, інтернет-майданчики, мобільні додатки, сайти тощо);
- краудфандінгова рейтингова система: рейтинги споживачів і відгуки збираються, обробляються та чинять вплив на підсумковий рейтинг поставальника послуги або товару;
- соціальний ефект шерінгу, який створює можливості до зростання загального рівня довіри в суспільстві;
- доступність інформації, споживчий контент, постійний зворотній зв'язок.

Концепт шерінгової економіки надає цінний огляд багатьох послуг, які користуються споживачами, що створює їх доступність і можливості для вибору. Розвиток бізнес-моделей економіки спільного використання є однією з особливостей цифровізації в умовах глобального розвитку. Для його розрахунку враховуються важливі компоненти економіки спільного використання (табл. 2)¹⁵.

Отже, загальною передумовою поширення шерінгових платформ є зростання цінності товарів і послуг як для бізнесу, так і для суспільства за умов розповсюдження інформації про них. Шерінгова економіка постає у концепті спільної участі у бізнес-моделях: «бізнес – бізнес», «бізнес – споживач». При цьому бізнес має можливість взяти на себе провідну роль у сприянні спільним соціальним результатам за допомогою технічних, нормативних стандартів через посилену співпрацю з державним сектором і суспільством. У такому контексті шерінгова економіка постає своєрідною інформаційно-економічною моделлю, скерованою на трансформацію економіки капіталу з пасиву в актив через використання сукупності механізмів спільного володіння, оренди, лізингу

¹³ Парсенюк В.О., Пашенко О.В. Сучасні тенденції та перспективи розвитку шерінгової економіки. *Молодий вчений*. 2020. № 11 (87) листопад. С. 186-192.

¹⁴ Рябець Н.М., Тимків І.В. Шерінг-економіка: концептуальні засади та сучасні тенденції розвитку в глобальній економічній системі. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 6(23). С. 25-30. http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/6_23_ukr/7.pdf

¹⁵ Lyaskovskaya, E.; Khudyakova, T. Sharing Economy: For or against Sustainable Development. *Sustainability* 2021. №13. <https://doi.org/10.3390/su131911056>

тощо. Базисом шерінгу виступає поведінкова економіка, в якій, на відміну від традиційної, споживач не визначає, а підлаштовується під надавача послуг¹⁶.

Таблиця 2

КОМПОНЕНТИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ВИМІРУ ШЕРІНГОВОЇ ЕКОНОМІКИ*

Технологічні передумови	Соціальні передумови
Індустрія 4.0 і цифровізація економіки. Перехід виробників і споживачів на цифрові та інформаційні технології. Розвиток онлайн-сервісів і цифрових платформ. Поява двосторонньої оцінки репутації системи. Розвиток платіжних систем. Нові можливості цифрових пристроїв (смартфонів) та використання програми. Розвиток соціальних мереж	Зміна культури споживання. Зміна ставлення до власності. Споживча криза. Зростаюча нерівність. Основа раціонального споживання. Розширення соціальних зв'язків. Зростання населення та урбанізація. Міграційне зростання. Зростання тривалості життя. Збільшення щільності населення. Прагнення до сталого розвитку суспільства. Розвиток почуття причетності до громади та альтруїзм
Екологічні передумови	Економічні передумови
Екологічна криза. Зростання антропогенного навантаження. Відповідальне ставлення до навколишнього середовища. Відповідальне виробництво і споживання	Економічна криза. Пандемічна ситуація Нові бізнес-моделі. Тенденція до зниження транзакційних витрат. Монетизація пасивних активів. Розвиток фінансової грамотності. Розвиток гнучких форм кредитування. Інвестиції венчурних фондів

Джерело: складено за даними¹⁷.

За рейтингом шерінгової економіки, що був представлений неприбутковою організацією Consumer Choice Centre¹⁸, були проранжовані країни. Автори рейтингу аналізували міста за оцінками зручності шерінгових послуг споживачами за 100-бальною системою за такими оціночними показниками, як служби таксі і доставки, сервіси оренди житла, каршеринг, електросамокати та шерінгові спортивні зали (табл. 3).

¹⁶ Світлана Щеглюк. Морфологія цифрової економіки: особливості розвитку та регулювання цифрових технологічних платформ. <https://ird.gov.ua/irdp/e20190301.pdf>

¹⁷ Lyaskovskaya, E.; Khudyakova, T. Sharing Economy: For or against Sustainable Development. *Sustainability* 2021. №13. <https://doi.org/10.3390/su131911056>

¹⁸ Ольга Кротовська. Київ посів друге місце у світі за розвитком шерінгової економіки: що це означає. 20.08.2021 <https://thepage.ua/ua/news/indeks-sheringovoyi-ekonomiki-kiyiv-na-drugomu-misci-u-sviti>

Таблиця 3

РЕЙТИНГ КРАЇН ЗА ІНДЕКСОМ ШЕРІНГОВОЇ ЕКОНОМІКИ, 2021 р.*

Місце в рейтингу	Країна	Місто	Бал
1	Естонія	Таллінн	100
1	Грузія	Тбілісі	100
2	Бразилія	Сан Паулу	95
2	Латвія	Рига	95
2	Литва	Вільнюс	95
2	Польща	Варшава	95
2	Україна	Київ	95
3	Мексика	Мехіко	90
3	Норвегія	Осло	90
3	Швеція	Стокгольм	90
4	Фінляндія	Гельсінкі	85
4	Німеччина	Мюнхен	85
4	Португалія	Лісабон	85
5	Німеччина	Гамбург	83
5	Швейцарія	Цюрих	83

Джерело: складено за даними¹⁹.

Загалом прихильнішими до шерінгової економіки виявились міста Східної Європи. Отже, більшість дослідників вважає, що сучасна концепція шерінгової економіки є багатокомпонентною, що відображає якісні зміни в техніко-технологічних характеристиках виробництва і споживання і що також викликано цифровізацією всіх сфер життя. Поява та поширення нових бізнес-моделей економіки обміну, що відображає новий тип екологічно та соціально відповідального ставлення, властивого сталому споживанню.

За даними рис. 1 спостерігається зростання кількості споживачів, які все більше звертаються до шерінгових сервісів. Статистичні дані стосовно кількості користувачів шерінгом у США вказують на зростання з 2016 по 2020 рр. майже вдвічі; у 2021 р. очікується, що їх кількість збільшиться до 86,5 млн осіб.

¹⁹ Ольга Кротовська. Київ посів друге місце у світі за розвитком шерінгової економіки: що це означає. 20.08.2021 <https://thepage.ua/ua/news/indeks-sheringovoyi-ekonomiki-kiyiv-na-drugomu-misci-u-sviti>

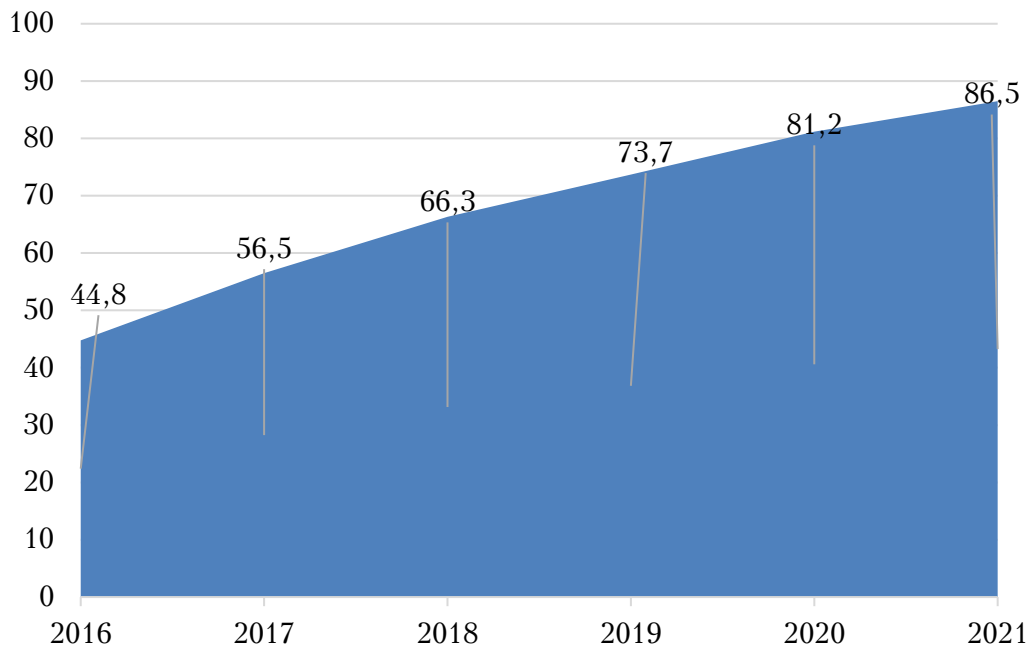

Рис. 1. Кількість користувачів шерінгової економіки у США протягом 2017–2020 рр. і прогноз на 2021 р., млн осіб

Джерело: складено за даними²⁰.

Європа демонструє тенденції до зростання користувачів шерінгової економіки, особливо у 2019 р. Кожен п'ятий європеець – від 16 до 74 років, використовував додаток для бронювання житла в іншої людини і наразі це число продовжує зростати. Лише 8% опитаних були зацікавлені у шерінгу транспорту: каршеринг, карпулінг тощо. При цьому дані по країнах різняться і залежно від виду шерінгу змінюється їх активність. Наприклад, шерінг житла найпопулярніший у Люксембурзі (46%), Ірландії (34%) та Мальті (30%); однак у Латвії (8%), на Кіпрі (5%) та Чехії (5%) цей вид шерінгу практично не поширений. У той же час найвищі показники по шерінгу транспорту простежуються в Естонії (29%), Ірландії (26%) та Мальті (25%); найнижчі показники демонструють Болгарія, Греція і Кіпр (по 2%)²¹.

Серед усіх країн європейського регіону найбільш розвиненим є шерінг у Франції (25% сукупного обсягу шерінг-економіки ЄС-28), Великобри-

²⁰ Парсенюк В.О., Пашенко О.В. Сучасні тенденції та перспективи розвитку шерінгової економіки. *Молодий вчений*. 2020. № 11 (87) листопад. С. 186-192

²¹ Ibid.

танії (17%), Польщі (10%) та Іспанії (10%). Загалом на сім європейських країн (окрім зазначених, до цієї групи включені Німеччина, Італія та Данія) припадають 80% загальних доходів шерінг-економіки ЄС-28. За передбаченнями аналітиків, незважаючи на глобальну пандемічну кризу, економіка шерінгу в ЄС у найближчі десять років буде щорічно зростати на 35%, що майже вдесятеро швидше, ніж уся економіка об'єднання²².

Вплив економічної та екологічної криз став причиною до стрімкого розвитку шерінгової складової частини глобальної економіки: шерінг-сервіси допомагають економити, а суспільство все більше усвідомлює важливість зниження рівня споживання. Цей сектор глобальної економіки характеризується швидким сприйняттям інновацій, стрімким зростанням шерінг-сервісів, споживчого попиту в тій або тій ніші, а також паритетним ставленням до всіх учасників транзакцій.

Проте водночас стрімка активізація розвитку шерінгової економіки потребує створення системи адекватної правової регламентації. Нині існує кілька ключових проблемних аспектів, які потребують нагального регулювання:

- необхідність швидкого реагування на трансформації, що досить часто є фактично неможливим через вимоги законодавчого процесу; у разі формування нових тенденцій прямо пропорційно постає необхідність у додатковій регламентації; це приводить, зокрема, до того, що великі за обсягом бізнес-структури зареєстровані як прості форми підприємництва, оскільки їм неможливо здійснювати діяльність у інший спосіб;
- шерінг-сервіс не завжди несе відповідальність за якість послуг, що надаються, збільшуючи прибуток за рахунок зниження витрат, необхідних для ведення такого контролю; при цьому сервіси впроваджують власні форми моніторингу та гарантії безпеки, за яких виконання функцій держави частково переноситься на приватні компанії;
- бізнес-модель шерінгової економіки може скорочувати податкові збори, оскільки сервіси досить часто рекомендують сторонам транзакції здійснювати податкові відрахування самостійно, що також виходить з-під контролю; додатковою особливістю оподаткування є той факт, що у низці країн (США, Великобританія тощо) особи, що надають послугу (незалежні підрядники), розглядаються державою як представники малого бізнесу, що приводить до застосування по відношенню до них вищих ставок оподаткування;
- через особливості встановлення цін велику виникає складність для здійснення централізованого регулювання; частина сервісів встановлює ціни централізовано (наприклад, служби таксі), тоді як інші надають користувачам свободу для самостійних домовленостей.

²² Рябець Н.М., Тимків І.В. Шерінг-економіка: концептуальні засади та сучасні тенденції розвитку в глобальній економічній системі. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 6(23). С. 25-30. http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/6_23_ukr/7.pdf

Активізація шерінгових процесів в умовах глобалізація можлива за рахунок проведення подальшої гармонізації стандартів і правил захисту цифрових даних; сприяння міжнародній електронній торгівлі; інвестування в цифрову інфраструктуру; вирішення на міжнародному рівні законодавчого закріплення оподаткування в шерінговій економіці. Тому лише за допомогою багатостороннього співробітництва світова спільнота зможе активізувати процеси використання цифрових платформ, створити нові цифрові екосистеми необхідні для успішного функціонування бізнесу у міжнародному масштабі.

Тренди соціалізації глобальної економіки

Основними трендами розвитку соціальної економіки на глобальному рівні виступають: транснаціоналізація; регіоналізація; інституціоналізація; екологізація; діджиталізація, інформатизація, інтелектуалізація; інноватизація; технологізація; інклюзивність²³. Відзначається значима роль транснаціоналізації глобальної економіки, що впливає на розвиток соціальної економіки. Саме діяльність ТНК справляє певний соціальний ефект на розвиток соціальної економіки: впливає на продуктивність праці, зайнятість населення, рівень доходів, рівень добробуту, соціальний статус працівників, формування соціальних цінностей і корпоративної соціальної культури, а також на політичне та громадське середовище. Вагомий вплив ТНК відзначається на інвестиційній політиці в країнах, сприяння підвищенню конкурентоспроможності та інноваційному, цифровому й інформаційному розвитку.

Зростаюча економіка платформ формує новий глобальний бізнес-ландшафт і впливає на життя всього світового суспільства, сприяє розвитку нової форми організації підприємницької діяльності, домінуючої в цифровій економіці. Управління платформовими екосистемами, в поєднанні з розробкою технологій і бізнес-моделей, мають вирішальне значення для успіху платформ.

Також діджиталізація суспільства виступає новітнім трендом розвитку соціальної економіки. Штучний інтелект створює нові можливості для швидкого вирішення складних завдань, спрощення трудової діяльності людини, але водночас призводить до масових звільнень з виробництв, які почали використовувати роботів.

Зростаючий вплив соціально-економічних явищ створює можливості до вирішення проблем, які стоять перед суспільством, особливо щодо неефективного використання ресурсів. Регулювання шерінг-економіки в контексті соціалізації ставить перед державами мету необхідності розробки нових принципів, які дадуть змогу швидко адаптуватись до високо

²³ Стукало Н., Сімахова А. Глобальні тренди розвитку соціальної економіки. *Міжнародна економічна політика*. 2021. № 1 (34). С. 7-22.

динамічних трансформацій глобального бізнес-середовища. Нині дещо застарілі правила, невідповідна організаційна структура, а також відсутність міжурядової взаємодії (як між державами, так і у межах країни) приводять до гальмування розвитку шерінг-економіки і перешкоджають додатковим інноваціям у цій сфері²⁴.

Новітній тренд технологізація прискорює усі соціально-економічні процеси, що пов'язані з такими тенденціями, як діджиталізація економіки, інноватизація, інформатизація, інтелектуалізація, розвиток блокчейн-технологій та високотехнологічного сектору. На основі штучного інтелекту відбувається якісна трансформація інтелектуального капіталу та інтелектуальної власності, структури ринку праці та системи професійної освіти. Як новітній тренд розвитку технологізація залучає усе більше країн світової спільноти до активного використання інформаційно-комунікаційних технологій майже в усіх сферах міжнародних економічних відносин²⁵.

За умови поєднання економічних, соціальних та екологічних факторів, які ґрунтуються на відповідних принципах соціалізації економіки, формується раціональна модель функціонування бізнес-середовища. Побудова економіки на засадах збалансованого розвитку передбачає збалансування. Досягнення збалансованого розвитку можливе при лише за соціалізації як одного з інноваційних напрямів побудови глобальної економіки²⁶.

Соціалізація постає одним із перспективних напрямів дотримання збалансованого розвитку глобальної економіки, механізмом досягнення якої є багатоаспектна та багаторівнева соціальна відповідальність. На індивідуальному рівні вона соціалізація через світосприйняття особистості певних принципів, засад і поведження людини в суспільстві; на рівні держави проявляється через належний рівень життя людини, культурний і моральний розвиток; на рівні підприємств – через дотримання високих стандартів виробництва, соціальних стандартів та якості роботи з персоналом.

В. М. Геєць зазначає, що соціалізація бізнесу (підприємств) зведена до соціальної відповідальності як на мікрорівні, так і на рівні окремих держав:

- пошуку тих аспектів діяльності компаній, які можна віднести до соціального напрямку;
- визначення кола тих функцій, які можна перенести від держави до бізнесу;

²⁴ Рябець Н.М., Тимків І.В. Шерінг-економіка: концептуальні засади та сучасні тенденції розвитку в глобальній економічній системі. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 6(23). С. 25-30. http://rev.kpu.zp.ua/journals/2020/6_23_ukr/7.pdf

²⁵ Стукало Н., Сімахова А. Глобальні тренди розвитку соціальної економіки. *Міжнародна економічна політика*. 2021. № 1 (34). С. 7-22.

²⁶ Лункіна Т.І. Соціалізація економіки як один із напрямів ефективного функціонування держави. *Інноваційна економіка*. 2017. № 11-12. С. 48-54. https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4305/1/48-54-%20InnEko_11-12_2017.pdf

- ступеня участі бізнесу у вирішенні суспільних проблем (робочі місця, екологія тощо);
- системи заохочення та створення ефективних механізмів стимулювання бізнесу до соціальної відповідальності²⁷.

При цьому соціалізація бізнесу шляхом розширення корпоративної соціальної відповідальності є соціальною інновацією, яка поєднує екзогенне й ендогенне, зокрема за допомогою економічних стимулів соціально-психологічних способів. Соціальні інновації активно розширюються як у розвинених економіках, так і в бізнесі транзитивних країн. Для успішності бізнесу ТНК держава обмежує соціальну взаємодію з населенням, але, соціально взаємодіючи з бізнесом, формує умови для розвитку останнього. У результаті такої взаємодії серед населення зростає нерівність, що вже є доволі довготривалою тенденцією, яка дестабілізує суспільне життя. Розширення корпоративної соціальної відповідальності, зокрема у напрямі дотримання економічних вимог і соціальних зобов'язань, соціальних стандартів, створює базис для соціальних інновацій²⁸.

Активного розвитку набуває тренд створення соціальних підприємств. Ці підприємства виникають і розвиваються внаслідок реагування на економічний і соціальний запит суспільства, неспроможність ринку чи державного регулювання швидко запроваджувати необхідні кроки щодо виконання важливих соціальних функцій, вирішення соціальних проблем. У західноєвропейських країнах суттєва частка соціальних підприємств орієнтована на вирішення питань безробіття, наприклад, в Італії – з акцентом на молодіжне безробіття як проблему національного масштабу. В Німеччині соціальні підприємства переважно зорієнтовані на освіту, спорт, надання соціальних послуг, охорону здоров'я, сферу ЖКХ, екологію, побутові послуги, міжнародну діяльність, представництво громадянських інтересів тощо. Серед азійських країн активну мережу соціальних підприємств було створено в Південній Кореї, де урядові структури є одними з найпотужніших споживачів їхніх послуг і продукції через систему державних закупівель²⁹.

На думку А. О. Сімахової³⁰, для порівняння соціального розвитку країн світу доцільно використовувати уніфіковані, однотипні глобальні соціальні індекси, що дає можливість сформувати методологічну базу дослідження моделей соціальної економіки. Так, доцільно використовувати глобальні звіти із наведеними індексами щодо різних аспектів соціально-

²⁷ Геєць В.М. Соціалізація, соціальні інновації та соціальна взаємодія бізнесу й держави. *Український соціум*, 2020, № 3 (74). С. 9-23. https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/9_23_No-374_2020_ukr.pdf

²⁸ Ibid.

²⁹ Кавтиш О.П. Соціальний бізнес як суб'єкт соціалізації національної економіки. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». 2021. С. 76-77. <http://confmanagement.kpi.ua/proc/issue/view/13896>

³⁰ Сімахова А. О. Глобальний вимір розвитку моделей соціальної економіки. *Бізнес Інформ*. 2020. №3. С. 33–39. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-3-33-39>

економічного розвитку, які є основними глобальними соціальними індексами, зокрема, такі:

1. Human Development Index (HDI – Індекс людського розвитку) – це інтегральний показник, що відображає розвиток людського потенціалу країни, який враховує стан забезпечення добробуту, освіченість, довголіття населення;

2. Social Progress Index (SPI – Індекс соціального прогресу) – це соціальний індекс, що вимірює добробут суспільства без урахування показників ВВП. Складовими показника є рівень задоволення людських потреб (харчування, доступність медицини, забезпечення житлом, водою, особиста безпека); рівень доступності базової освіти, доступу до інформації та зв'язку; рівень смертності; стійкості екосистеми, а також показники потенційних можливостей (дотримання особистих прав, персональна свобода та вибір, толерантність та інклюзія, доступ до вищої освіти);

3. Index of Economic Freedom (IEF – Індекс економічної свободи) оцінює міру державного регулювання економіки. Складається з чотирьох категорій, які є основними для розвитку підприємництва в країні – верховенство права; міра втручання держави в економічні процеси (податкова політика, фінансова політика, державні витрати); регуляторна ефективність (свобода бізнесу та праці, монетарна політика); відкритість ринків (інвестиційна та фінансова свобода, свобода торгівлі);

4. Global AgeWatch Index (GAWI – Глобальний індекс добробуту літніх), який дозволяє оцінити рівень адаптивності соціальної політики держави щодо людей похилого віку. Індекс враховує чотири складові стану добробуту літніх людей: матеріальна забезпеченість (рівень пенсійного забезпечення, бідності, ВВП на 1 літню людину); стан здоров'я; особистий потенціал (зайнятість літніх людей, освіта людей похилого віку); сприятливе середовище (соціальні зв'язки, рівень безпеки та доступу до громадського транспорту);

5. Happy Planet Index (HPI – Індекс щасливої планети) відображає суб'єктивне ставлення людей до оцінки свого життя, задоволеності своїм життям, а також оцінює очікувану тривалість життя та екологічну складову (міру впливу людини на середовище)³¹.

Високі позиції за глобальними соціальними індексами займають Данія, Швейцарія, Норвегія, Ірландія, Нідерланди, Велика Британія, Австралія, Канада, США, Нова Зеландія, країни із розвиненими соціальними економіками. Порівняно з даними країнами низькі значення глобальних соціальних індексів мають Україна, Сербія, Китай – країни з транзитивною економікою, а також Нігерія, Індія, Бразилія – країни, що розвиваються. Обидві ці групи країн належать до транзитивної моделі соціальної економіки.

³¹ Сімахова А. О. Глобальний вимір розвитку моделей соціальної економіки. *Бізнес Інформ*. 2020. №3. С. 33–39. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-3-33-39>

Отже, сучасні глобальні цифрові тренди впливають на шерінгову та соціальну економіку, що потребує нового регулювання від мережевого ефекту та ефекту масштабу. Важливим питанням залишається подальше сприяння приватно-публічному співробітництву в розробці та підтримці цифрових платформ, розвитку нових технологій, і при цьому в підтримці соціальної відповідальності бізнесу. Міжнародний бізнес, створюючи нові умови для ТНК, беручи активну участь у процесах соціалізації, формує нові глобальні господарські зв'язки в економічних системах на мезо-, макро- і мікрорівнях. Подальша активізація цифрової трансформації буде вимагати від міжнародної підприємницької діяльності впровадження конкретних дієвих заходів щодо розширення ринків збуту, послуг, капіталу, робочої сили та пошук нових джерел виробничих і фінансових ресурсів. Ураховуючи вплив вимог світового ринку, необхідність оптимального задоволення інтересів і потреб партнерів, підвищення їх соціальної ролі в глобальній економіці матимуть гнучкий характер у процесі управління на засадах застосування нових організаційних технологій. Також великі переваги ТНК і надалі дозволять мінімізувати негативні явища, збільшити мобільність обігу капіталу, створити міцні корпоративні зв'язки в умовах нових цифрових екосистем.

Висновки

За результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що шерінгова економіка постає соціально-економічним явищем, яке формує нову модель спільного користування людськими та фізичними ресурсами, швидкими темпами підкорюючи процеси соціалізації. Концепція сучасного шерінгу формує і посилює довіру в суспільстві на взаємовигідних та взаємодоповнюючих засадах співробітництва. Шерінгова економіка динамічно розвивалася в останні роки. У 2025 р. прогнозується подальше зростання її обсягів майже у 20 разів. Цьому сприятимуть об'єднання шерінгових платформ у великі шерінгові онлайн-системи, зміна способу споживання, відкриття нових можливостей для розвитку бізнесу, поява нових бізнес-проектів з урахуванням значимості соціальної відповідальності.

Потенціал соціалізації бізнесу зводиться до соціальної відповідальності як на мікрорівні, так і на рівні окремих держав через пошук тих аспектів діяльності компаній, які можна віднести до соціального напрямку, впроваджуючи системи заохочення та створення ефективних механізмів стимулювання бізнесу до соціальної відповідальності.

За рахунок поширення шерінгових платформ відбуватиметься зростання цінності товарів і послуг як для бізнесу, так і для суспільства у разі розповсюдження інформації про них. Економічна модель взаємовідносин

у шерінговій економіці базується на принципах спільного використання ресурсів та реалізується у бізнес-моделях «бізнес – бізнес», «бізнес – споживач». Сучасна концепція спільного споживання впливає на функціонування більшості галузей глобальної економіки, на базі якої виникла велика кількість бізнесів: короткотермінова оренда автомобілів (каршеринг), спільне використання автотранспорту (карпулінг), спільне фінансування проєктів (краудфандинг), спільна оренда офісних приміщень (коворкінг), популярними стають платформи для оренди житла, торгівлі товарами та надання послуг.

Отже, можна стверджувати, що сучасний концепт шерінгової економіки забезпечуються основними рушійними силами: пірингом завдяки залученню для реєстрації у технологічні платформи соціальних мереж, які змінюють поведінку людей; екологічними проблемами надвиробництва, які вимагають швидкого реагування в напрямі економії ресурсів; довіра та соціальне партнерство.

Список літератури

1. Геець В.М. Соціалізація, соціальні інновації та соціальна взаємодія бізнесу й держави. Український соціум, 2020, № 3 (74). С. 9-23. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/9_23_No-374_2020_ukr.pdf.
2. Кавтиш О.П. Соціальний бізнес як суб'єкт соціалізації національної економіки. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». 2021. С. URL: 76-77. <http://confmanagement.kpi.ua/proc/issue/view/13896>.
3. Краус К.М. Шерінгова економіка: цифрова трансформація підприємництва на шляху до індустрії 4.0. Ефективна економіка. 2021. №8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2021/75.pdf
4. Кротовська, О. Київ посів друге місце у світі за розвитком шерінгової економіки: що це означає. 20.08.2021 URL: <https://thepage.ua/ua/news/index-sheringovoyi-ekonomiki-kiyiv-na-drugomu-misci-u-sviti>.
5. Кукса, В.М. Економіка спільного споживання – нова система цінностей і довіри. Фінансовий простір. 2018. № 2 (30), С. 71–77.
6. Лункіна Т.І. Соціалізація економіки як один із напрямів ефективного функціонування держави. Інноваційна економіка. 2017. № 11-12. С. 48-54. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4305/1/48-54-%20InnEko_11-12_2017.pdf.
7. Осецький, В.Л., Краус, К.М., Краус, Н.М. (2021). Шерінгова економіка: інституціональний модус, універсумність і новелізація розвитку підприємництва на віртуальних цифрових платформах. Ефективна економіка. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8786>.
8. Парсенюк В.О., Пашенко О.В. Сучасні тенденції та перспективи розвитку шерінгової економіки. Молодий вчений. 2020. № 11 (87) листопад. С. 186-192.
9. Рощина, Н.В., Борданова, Л.С. Перспективи економіки спільної участі. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 22. С. 19-21.

10. Рябець Н.М., Тимків І.В. Шерінг-економіка: концептуальні засади та сучасні тенденції розвитку в глобальній економічній системі. Приазовський економічний вісник. 2020. Вип.. 6(23). С. 25-30. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2020/6_23_ukr/7.pdf.
11. Стукало Н., Сімахова А. Глобальні тренди розвитку соціальної економіки. Міжнародна економічна політика. 2021. № 1 (34). С. 7-22.
12. Щеглюк, С. Морфологія цифрової економіки: особливості розвитку та регулювання цифрових технологічних платформ. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/e20190301.pdf>.
13. 4 big trends for the sharing economy in 2019. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2019/01/sharing-economy>.
14. Lyaskovskaya, E.; Khudyakova, T. Sharing Economy: For or against Sustainable Development. Sustainability 2021. №13. URL: <https://doi.org/10.3390/su131911056>.

Стаття надійшла до редакції 17 квітня 2023 р.

Прийнято до публікації: 21 травня 2023 р.

Опубліковано: 15 липня 2023 р.